

2020

Gestaltad livsmiljö och RUS

Designcentrum
EN ARENA FÖR KREATIV SAMHÄLLSUTVECKLING

Anna Thuresson

KG038G- Verksamhetsförlagd utbildning

2020-12-04

Inledning

Detta arbete utförs som en individuell uppgift på uppdrag av Karolina Nätterlund, Designcentrum. Arbetet är en del av kursen KG038G - verksamhetsförlagd utbildning, vid Mittuniversitetet i Östersund och utförs av student Anna Thuresson. Arbetet tar avstamp i politikområdet gestaltad livsmiljö och Region Jämtland Härjedalens remissutgåva av RUS (regional utvecklingsstrategi). Arbetet presenterar och jämför de mål som finns i gestaltad livsmiljö med dem från RUS-remissen samt analyserar hur dessa olika mål kommer verka tillsammans framåt och vilka svårigheter som eventuellt finns mellan dem. Informationen som arbetet baseras på hämtas från regionala rapporter, styrdokument, Kulturdepartementet, Boverket, ArkDes, kommunala översiktsplaner och fördjupade översiktsplaner. Analysen görs utifrån fyra olika platser där röster fångats upp via semistrukturerade intervjuer, vilka presenteras tillsammans med en SWOT-analys för varje plats.

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Teori	3
Avsnitt 1: RUS-remissen.....	3
Avsnitt 2: Gestaltad livsmiljö.....	6
De politiska målen:.....	6
Avsnitt 3: Uppföljning av politikområdet gestaltad livsmiljö.....	8
Metod:	10
Analys.....	10
Östersund:.....	10
SWOT-analys Östersund:.....	13
Svenstavik:	13
SWOT-analys Svenstavik:	15
Funäsdalen:.....	15
SWOT-analys Funäsdalen:.....	18
Fyrås:	18
SWOT-analys Fyrås:	20
Sammanfattning & diskussion:	21
Östersund:.....	21
Svenstavik:	22
Funäsdalen:.....	23
Fyrås:	24
Diskussion och medskick:	25
Källförteckning.....	27
Bilaga 1.....	28
Intervjuguide	28

Teori

Avsnitt 1: RUS-remissen

Den regionala utvecklingsstrategin kan ses som en gemensam vägvisare mot en hållbar framtid. Detta dokument är en vision om hur Jämtland Härjedalen ser ut 2050, alltså om 30 år. Den tydligaste delen av dokumentet är det avslutande citatet; ”I Jämtlands län är befolkningen i centrum, ekologin sätter ramarna och ekonomin är ett medel och en förutsättning för hållbar utveckling” (Region Jämtland Härjedalen, 2020a. s. 7). Avsnitten som innefattas är program för kultur, kollektivtrafik, transportinfrastruktur, biblioteksverksamhet och tillväxt. Värdeord så som nytänkande och hållbart är genomgående. Liksom fokus på att utvecklas lokalt, men med inspiration från en global omvärld (Region Jämtland Härjedalen, 2020a). Fokus ligger även på de naturliga ekosystemens och den biologiska mångfaldens förutsättningar och på omställning inför ett föränderligt klimat (Region Jämtland Härjedalen, 2020a).

Delningsekonomi och cirkulära affärsmodeller: Delningsekonomi och cirkulära modeller är högt prioriterade för en hållbar framtid där vi alla tänker på att jordens tillgångar ska räcka nu, men också vara tillräckliga för framtidens generationer. Avfallshanteringen är mer effektiv och även den cirkulär. Restprodukter tas tillvara. (Region Jämtland Härjedalen, 2020a) Konsumtionen vi har år 2020 är inte hållbar för framtiden, med den mängd produkter som är importerade, fossila plaster, textilier och de kemikalier som används i produktionen. För att inte tala om de ökade varutransporterna. (Länsstyrelsen Jämtland, 2019) För framtiden finns det stora utvecklingsmöjligheter för smartare material som går att återbruka och återvinna men också smarta digitala lösningar för resursoptimering.

Digitalisering och samhällsutveckling: Vi är inte längre så tätt kopplade till att vara våra yrken. Innovationer frigör resurser som medfört att vår sysselsättning ser annorlunda ut. Kreativitet, humanitet och kompetensutveckling får en större del i vår vardag och liv. Digitalisering har gjort regionen mindre platsberoende och både skola och arbete kan skötas på distans om så behövs. I glesbygderna kompletteras det fysiska rummet med digitala mötesplatser. (Region Jämtland Härjedalen, 2020a) Utvecklingen anpassas till platsers olika förutsättningar och minskar avståndberoendet.

Inom fastighets och byggsektorn behövs en utsläppsminskning för att nå de klimatmål som är satta. Ny teknik för belysning, ventilation och värmeåtervinning kan vara exempel på områden som kan hjälpa till i reduktionen av den höga energiförbrukningen (Länsstyrelsen Jämtland, 2019).

Samisk kultur: Det samiska samhället utvecklas utifrån sina förutsättningar och Saepmi är en viktig och integrerad del i samhällsutvecklingen. Rennäringen är unik och viktig för regionen och en kärna i den samiska kulturen. Det ger oss kött, horn och skinn vilket behövs både för produktion av traditionella och nyskapande bruks- och konstföremål. De konflikter angående naturresurser som finns tas upp i forum där alla aktörer tillsammans hittar långsiktiga och hållbara lösningar (Region Jämtland Härjedalen, 2020a). Den världsunika sydsamiska kulturen ger en särpräglning på regionen.

Som urbefolkning är den samiska kulturen djupt rotad i vårt land och i vissa län mer än andra. Rennäringen är något som har varit viktigt för samerna sedan långt före modern tideräkning (Gaalitje, 2020). Länge var samerna utanför samhället och välkomnades inte in i de

Jämtländska församlingarna. Denna typ av utanförskap, som också delvis inskränkte samers möjlighet att rösta, pågick fram till 1940-talet. Samerna är ett folk med eget språk, näring och kultur. Språket blev länge studerat men förtryckt, lagen för minoriteter och minoritetsspråk ger idag samerna rätt att både tala och skriva så som de själva anser passande utan någon värdering av utomstående (Gaaltje, 2020). Inom Jämtland finns geografiskt avgränsade samebyar som innefattar kultur, matproduktion, konst, författarskap, samiska partier och organisationer. Utvecklingen av dessa områden står dock under Sveriges riksdag, vilket gör att organisationerna inte kan styra utvecklingen efter samiska visioner och värderingar (Gaaltje, 2020).

Samerna blev klassade som urfolk 1977 och fick med det kulturella rättigheter i samhället, men blev inte erkända som folk i Sveriges grundlag förrän 2011 varpå de fick politiska rättigheter och inflytande. Samerna behöver än idag få mer rätt och talan i frågor som rör dem, deras kultur och näringar, något som Sverige också får påtryckningar från FN angående. Den regionala utvecklingsstrategin uppfattas som exkluderande för samer då de omnämns men inte får fokus. Perspektivet känns främmande och svårt att koppla till samisk vardag och till näringarna (Gaaltje, 2020). Det finns många intressekonflikter runt samiska områden då rennäring ska bedrivas där samtidigt som det är områden som regionen vill använda för friluftsliv och besöksnäring. Samerna känner sig underminerade de andra intressena (Gaaltje, 2020).

Framtidens landsbygd: Landsbygden är livskraftig och självförsörjande. Fler privatpersoner odlar mer själva och de regionala producenterna kan sälja dels regionalt, dels utomregionalt för en ökad handel. Gränsen mellan landsbygd och stad är utsuddad då människor väljer vilken miljö de vill leva i och du som människa ses som en tillgång för området du bor i. Näringslivet är diversifierat och präglas av kreativitet och förnyelseförmåga. Det finns en bra samverkan mellan akademien, civilsamhället, den offentliga och den privata sektorn. (Region Jämtland Härjedalen, 2020a) Förutsättningarna för en hållbart svensk kött- och mejeriproduktion ser bra ut i Jämtland. En ökad mängd näringsrikt vallfoder gör att en ökad produktion här kan avlasta andra områden i landet, där det är svårare att hålla produktionen så låg i koldioxidutsläpp (Länsstyrelsen Jämtland, 2019). Den samiska rennäringen är självklart också viktig för regionen och länet. En större lokal produktion av kött, grönsaker, rotfrukter och mejerivaror gör också att regionen slipper importera lika mycket varor från andra delar av landet och världen, vilket är bra då det blir mindre utsläpp av transporter (Länsstyrelsen Jämtland, 2019).

Skogen ses som en viktig naturresurs som förädlas lokalt och är en del av den cirkulära ekonomin. Produkterna från skogen omvandlas och återanvändas på olika sätt i minst fem steg. (Region Jämtland Härjedalen, 2020a) Skogen är bra för miljön i avseendet att den tar upp växthusgaser och skapar även arbetstillfällen som gör det attraktivt att bo i hela regionen. Som ovan nämnt blir skog och trä, men också restprodukterna av tillverkningen, viktiga för en typ av bioekonomi (Länsstyrelsen Jämtland, 2019).

Den globala regionen och infrastrukturen: Naturliga utbyten och samarbeten sker med aktörer globalt, lokalt och inte minst interregionalt med Norge. Digitala flöden för kompetens, tjänster och kunskap är viktiga, men också fysiska så som transport och kollektivt resande (Region Jämtland Härjedalen, 2020). Infrastrukturen är kraftigt förstärkt och verkar som en koppling mellan regionen, Norge, Stockholm och övriga Europa. Detta är en viktig faktor för

utveckling, men också för livskvalitet hos befolkning och besökare (Region Jämtland Härjedalen, 2020a).

Kultur: Konst och kultur en integrerad och naturlig del av utbildning och regional utveckling, vilket gör att regionen ligger i framkant när det gäller kulturella uttryck. Friluftsliv och idrott skapar mervärde och stora evenemang förgyller tillvaron (Region Jämtland Härjedalen, 2020a). Kulturlivet är ett nätverk av olika verksamheter som alla på ett eller annat sätt någon gång kommer i kontakt med. Det kan handla om att låna böcker på bibliotek, vara med i en kör, ha barn som deltar i kulturskolans aktiviteter, släktforskning eller att besöka museum och varierar från person till person (Region Jämtland Härjedalen, 2020b). Det är viktigt att kulturen tar plats i utvecklingen, både för sitt egenvärde och i omställningen till ett hållbart samhälle. Definitionen av kultur är mångfasetterad, levande och i rörelse. Det handlar inte bara om att göra och delta, åskåda och utveckla utan är även något som skapar glädje, gemenskap, väcker intresse och debatter. (Region Jämtland Härjedalen, 2020b)

Kultur och demokrati är nära sammanflätade. Dock används ibland kulturuttryck för odemokratiska syften, hot av yttrandefrihet, skapande av hat riktat mot olika kulturer och även censur. Kultur är ju något som skapar gemenskap men som också kan bidra till det motsatta om det inte bjuder in till deltagande. Ett levande kulturliv ökar attraktiviteten på en plats och med det kommer fler inflyttade och besökare.

Det lokala måste gå hand i hand med det globala och hållbarhet är enda valet för framtiden. Att satsa på barn och unga är också en förutsättning för framtiden. Kultur är för alla och passar inte ett genus bättre än något annat. Kulturen behöver få en logisk och fast punkt i utbildning och skola så alla kommer i kontakt med den. Barnen sprider kulturen vidare till vuxna i deras närhet. Det skulle också vara bara att göra en bred kartläggning av kulturen i regionen, där bland annat yrkesverksamma kulturskapare, kulturhus, verksamheter, utbildningar, stödfunktioner och bidrag finns med. (Region Jämtland Härjedalen, 2020b)

Avsnitt 2: Gestaltad livsmiljö

Arkitektur, form och design ska tas tillvara fullt ut och vara till nytta och glädje för alla. Samhällsbygget ska bidra till livskvalitet, där människan sätts i fokus. Fler ska leva i väl gestaltade, inkluderande och långsiktigt hållbara miljöer. (Kulturdepartementet, 2018) Människan blir utgångspunkten för hur livsmiljön utformas. Arkitektur, form, design, konst, historiska sammanhang och sociala värden spelar in. Gestaltad livsmiljö berör och påverkar då byggnader, produkter, system, anläggningar och tjänsters utformning samt har beröringspunkter med många olika områden såsom tillgänglighet, kultur, samhällsplanering och sociala frågor (Kulturdepartementet, 2018). Ofta handlar det om att samordna komplexa och ibland motstridiga intressen till en helhet. Det är viktigt att se till att frågor angående gestaltad livsmiljö får ta plast, ses som en bredare utvecklingsfråga och inte endas hamnar hos kulturutvecklingen på regionerna (Boverket, 2020). Gestaltad livsmiljö och besluten som fattas kring detta ser väldigt olika ut i olika delar av landet. Alla områden har sina förutsättningar och behov att fokusera på och planera för. Geografi, demografi, näringslivsunderlag och skattemedel är bara några faktorer att väga in.

Valet av bostadsort handlar för majoriteten av befolkningen om attraktivitet, livskvalitet och bilden av en plats. Detta blir därför viktiga fokuspunkter för att skapa en konkurrenskraftig region. För att få rätt kompetenser till regionen behövs attraktivitet som lockar. Det kan handla om tillgänglighet, serviceutbud, bred bostadsmarknad, men också kulturen på platsen (Boverket, 2020). Det är ett dubbelkopplat samband där fler invånare med kompetens och arbetskraft lockar fler företag och vice versa. Allt detta är också viktigt för besöksnäringen där transportmöjligheter, naturliga mötesplatser och kulturupplevelser spelar stor roll. Infrastruktur och utvecklingen av denna är inte bara viktigt för attraktiviteten på en plats men också tillgängligheten för sammankopplingen av urbana och rurala områden (Boverket, 2020).

De politiska målen:

1 Hållbarhet och kvalitet ska inte underställas kortsiktiga ekonomiska överväganden: Kvalitet inom arkitektur skapar hållbarhet inte bara för våra generationer men också för framtiden. Den gestaltade livsmiljön som skapas idag ska kvarstå i flera generationer. Gestaltungsprocesser med miljömässiga perspektiv kan ge stora vinster i form av energi och resursanvändning men också materialval som inte påverkar vardagsmiljö med giftiga kemikalier (Kulturdepartementet, 2018). Byggnader utformade för att hålla över många generationer blir i slutändan också ekonomiskt mer lönsamma då förvaltningen av dessa inte blir lika kostsam. Ett välplanerat samhälle är ett där alla känner tillhörighet med en minskad segregation och en samhållning i befolkningen. Olika ojämlikheter såsom fysiska hinder och brist på trygghet ska motverkas genom en omsorgsfull gestaltning av livsmiljön (Kulturdepartementet, 2018).

2 Kunskap om arkitektur, form och design ska utvecklas och spridas: Högre utbildningar och forskning inom verksamhetsområdena behövs. Fokus bör ligga på praktisk kunskapsutveckling, då kunskapen byggs kring konkreta frågor men också för att praktikerna ska ha en nära dialog med användarna och beställarna av produkter (Kulturdepartementet, 2018). Utöver högre utbildning och forskning behövs också en samverkan mellan relevanta

aktörer för att få med alla delar i ett så brett område som gestaltad livsmiljö (Kulturdepartementet, 2018).

3 Det offentliga ska agera förebildligt: Staten har stort ansvar att agera föredömligt som både beställare och byggherre. Som beställare av offentliga miljöer, byggnationer och förvaltning bör kommuner och regioner agera föredömligt för att utforma och förvalta hållbara livsmiljöer av hög kvalitet (Kulturdepartementet, 2018). Den offentliga sektorn är sammantaget landets största arbetsgivare och bör därför vara en förebild när det kommer till utformningen av arbetsmiljöer. Offentliga aktörer bör vara vägvisare för nytänkande och främja innovationer som stärker både den offentliga verksamheten och de företag som levererar varor och tjänster. Innovationer är nödvändiga för hållbar utveckling (Kulturdepartementet, 2018).

4 Estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden ska tas tillvara och utvecklas:

Människors interaktioner med sin närmiljö är en viktig men sällan tillräckligt uppmärksammas del av vardagen. En noggrann estetisk bearbetning skapar positiva värden för människorna på en plats. Konst har stor betydelse för det offentliga rummet och behöver därför implementeras tidigt i samhällsbyggets processer (Kulturdepartementet, 2018). Vid snabb samhällsutveckling är det viktigt att skapa förutsättningar för både bevarandet och utveckling av bebyggda miljöer. Estetiska och kulturhistoriska värden har stor betydelse för utveckling och attraktiv livsmiljö. Helhetsperspektivet av gestaltad livsmiljö innefattar också bevarandet och underhållet av befintlig byggnation. Mycket av en plats historia är förkroppsligat i den gestaltade livsmiljön (Kulturdepartementet, 2018).

5 Miljöer ska gestaltas för att vara tillgängliga för alla: Genomtänkt design, arkitektur och form skapar gestaltade livsmiljöer där alla kan känna gemenskap och där alla är inkluderade. Universell utformning av tjänster, produkter och miljöer som säkerställer funktion för människor av alla åldrar och funktionsförmågor bör vara ambitionen. Barns och ungas perspektiv är viktigt att ha i åtanke och de bör också ges inflytande i utvecklingen av sina miljöer. (Kulturdepartementet, 2018).

6 Samarbete och samverkan ska utvecklas, inom landet och internationellt:

Samhällsutveckling handlar mycket om att hantera målkonflikter och se till en helhet. Många olika aktörer bär gemensamt ansvar för den gestaltade livsmiljön, från staten, länsstyrelsen, regionen och kommunen till företag, organisationer, universitet och högskolor. Alla dessa aktörer bör ståva mot samarbete och samverkan angående den komplexa utvecklingen av gestaltade livsmiljöer (Kulturdepartementet, 2018). En globaliserad värld innebär samarbete, utbyten och kunskap över nationsgränser, internationella kontakter främjar utvecklingen. Internationella utbyten är ofta en förutsättning för utveckling vad gäller arkitektur, form och design (Kulturdepartementet, 2018).

Avsnitt 3: Uppföljning av politikområdet gestaltad livsmiljö

Att följa upp och mäta politiska genomslag är komplicerat då det berör både mjuka och hårda värden, från samhörighet och delaktighet till arbetssätt och klimat. Då politiken sträcker sig över flera olika nivåer, kommunalt, regionalt och nationellt så blir det många olika perspektiv som behöver tas in i den övergripande bilden (ArkDes, 2020). Reaktionen på politikområdet från kommuner och tjänstepersoner är blandade. Många är positiva då politiken ger en bättre grund för argumentation kring gestaltning och arkitektur. Enligt undersökningen av ArkDes (2020) är anledningen hos de kommuner som ännu inte har en arkitekturpolicy i 33 % av fallen att politiken har andra prioriteringar och 36% svarar att det beror på tidsbrist hos tjänstepersoner. Andra anledningar som uppgavs är att det finns en politisk oenighet, att det inte upplevs ett behov och att det saknas arkitekturkompetens. Två av tre kommuner saknar idag rätt kompetens för att ta hänsyn till kulturvärden i byggprocesser. Hårdare riktlinjer skulle vara till hjälp och stöd för att förstå hur gestaltad livsmiljö ska förankras, kommuniceras och följas upp (ArkDes, 2020).

Invånarinflytande och delaktighet: Politikområdet sätter människan i fokus och skapar omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer som bjuder in till att invånarna får påverka sin miljö. Det är viktigt att ha i åtanke vilka det är som använder miljön och att höra deras röster. Alla invånare ska ha möjlighet att påverka utformningen av den bebyggda miljön. Det finns kopplingar mellan delaktighet och hälsa, där insatser för ökad delaktighet har upplevts som positiva. Invånarinflytandet kan öka kvaliteten av gestaltningen, men också ha betydelse för hur sociala och kulturella värden kan tillvaratas samtidigt som nya skapas (ArkDes, 2020). De som deltar mest i att påverka är den äldre befolkningen, mellan 65–80 ungefär, dock är det i störst utsträckning ungdomar och unga vuxna som faktiskt vistas i de offentliga rummen. Av de deltagande i ArkDes (2020) undersökning var det 50 % som sa att de aldrig påverkat eller varit delaktig på något sätt i beslutsprocesser kring utformningen i sin närmiljö. Här visades också att den största majoriteten av de som på något sätt deltagit (18%) gjort detta genom att skriva på protestlistor angående fysisk miljö. När frågan om vad som för invånarna är viktigt att ta hänsyn till vid planering av staden så är grönska såsom parker det som 57 % tyckte var viktigast. Tätt följt av trygghetsaspekter (50%), gång och cykelvägar (45%), kollektivtrafik (45%) och närheten till service (33%) (ArkDes, 2020).

Kvalitet och hållbarhet i nybyggnationer och utveckling: I hög grad innebär kvalitet och hållbarhet samma sak, där upphandling och de krav som ställs av beställaren är viktiga. Det handlar mycket om att de byggnader, offentliga rum och föremål i den gestaltade miljön tidigt i processen designas med tanke på hållbarhet, långsiktighet och cirkularitet (ArkDes, 2020). Det blir viktigt både i vad som ska uppnås och hur det ska uppnås samt upphandlingsprocessen av detta. Detta är inget enkelt arbete då många av de värden som ska hanteras, bedömas och vägas mot varandra är mjuka värden såsom skönhet, rekreation och upplevelsevärden. Det blir en annan sak än att mäta energiåtgång. Detta är något som många aktiva inom området vill ha vägledning i hur de ska tänka kring (ArkDes, 2020).

Klimatfrågorna: Det offentliga behöver ta tåten i att visa vägen mot framtiden. Nya metoder och material behöver investeras i. Att visa att mer klimatsmarta byggnationer inte behöver betyda en särskilt mycket högre kostnad är viktigt (ArkDes, 2020). År 2022 kommer en ny obligatorisk klimatdeklaration för byggnader att införas. Precis som den redan befintliga energideklarationen är detta ett steg i att ställa om branschen.

Barnen i fokus: PBL ställer kvar på ytor och områden för lek, fritidsaktivitet och utevistelse för barn och unga, en vägledare som är i underkant på vad som kanske skulle behövas och som tolkas olika av olika kommuner och regioner. Intressekonflikterna mellan att bygga täta städer, ekonomisk vinstmaximering och grönytor som är tilltalande för barn och ungas aktiviteter är påtaglig. Barnperspektivet behöver finnas med tidigt i planeringsprocesserna inför nya översiktsplaner (ArkDes, 2020). Barnkonventionen kan vara ett bra underlag för att stärka processer kring miljöerna de vistas i. Barns bästa ska beaktas och alla barn har lika rättigheter gällande sin tillvaro och utveckling (UNICEF, 2019). En viktig punkt är också att barns röster ska få höras i de frågor som handlar om dem, utifrån barnens ålder och mognad. Det är enligt lag satt att barn ska ha rätt till lek, vila och fritid. Då blir ju också de plaster där detta kan genomföras viktigt att lägga fokus på. Alla barn oavsett funktionsvariationer har lika rätt till sina miljöer som ska inkludera alla (UNICEF, 2019).

Universell utformning: En grundläggande rättighet för alla i samhället är att kunna röra sig fritt i de gestaltade miljöerna och känna att de offentliga rummen är tillgängliga för alla. Universell utformning handlar om att olika människor har olika tillgänglighetsbehov i olika skeenden i livet. Detta bidrar till att skapa jämlikhet mellan invånare. Universell utformning kräver samverkan bland de aktörer som är inblandade. Det gäller att tänka ett steg längre i planeringen eftersom det är först när någon känner sig exkluderad och vi märker brister i tillgängligheten. Det är viktigt att försöka ha lösningar tillgängliga och inplanerade så att klagomål och känslan av att vara exkluderad aldrig behöver ske (ArkDes, 2020).

Trygga rum: Vad i det offentliga rummet och den gestaltade miljön gör att vi känner oss trygga? Kunskapen om detta är relativt låg, men många invånare känner att deras närmiljö är otrygg. Trygghet är ett svårt värde att jobba utifrån då det är en subjektiv känsla, det är en hel rad demografiska faktorer som spelar in i vem som känner sig otrygg av vad. Många plaster är sedda som otrygga utifrån en gemensam norm, exempelvis parker som ses som otrygga och bör undvikas efter att det blivit mörkt. Även media, tv och film kan påverka vad som ses som tryggt respektive otryggt (ArkDes, 2020).

Metod:

En litteraturgranskning har gjorts på olika kommuners översiktsplaner utifrån de fyra valda områden i region Jämtland Härjedalen som tagits fram. Platserna är Östersund, Svenstavik, Funäsdalen och Fyrås dessa ska representera ett randomiserat urval av en stad, tätort, turistisk fjälldestination och mindre by. Det är alltså Östersund kommun, Strömsunds kommun, Härjedalens kommun och Bergs kommuns översiktsplaner som granskats. Utöver litteraturgranskningen av översiktsplanerna, fördjupade översiktsplaner och detaljplaner så har också fyra olika semistrukturerade intervjuer genomförts. Respondenterna är lokalinvånare från de olika platserna som valts och dessa har själv anmält sitt intresse efter ett allmänt inlägg på sociala medier med en kortare beskrivning om vad arbetet handlar om. Respondenterna är därför helt randomiserade utifrån urvalet och deras objektiva åsikter lyfts mot eller med det som påvisats i styrdokumentet. Alla respondenterna fick också valmöjligheten att få ett utkast av frågorna innan intervjutillfället.

Respondenternas åsikter och litteraturgranskningen har sedan sammanställts i en SWOT-analys för varje plats där de största motsättningarna och förutsättningarna som hittats blir belysta ytterligare. Detta för att ge en förståelse för hur nuläget ser ut och för att sedan ha som underlag för att jämföra med den regionala utvecklingsstrategin och även gestaltad livsmiljö.

För att underlätta detta arbete så gjordes också inledningsvis en brainstorm session för att få fram vilka mål från de olika delarna av den regionala utvecklingsstrategin som lämpligast kan jämföras med de sex huvudmålen för gestaltad livsmiljö, sett till de fyra olika platserna som valts. Detta tillfälle ligger som grund för både de semistrukturerade frågorna och hur arbetet vidare med analysen gjorts.

Vidare hade en studie med fler respondenter och jämförelser mellan fler olika plaster varit intressant och även medfört större validitet i sina svar. De semistrukturerade frågorna som användes hade också kunnat arbetas om för att få mer ingående svar på specifikt viktiga frågor istället för att ha ett mer övergripande fokus.

Analys

Östersund:

Samhällsutveckling: Samhällsstrukturen framåt ska byggas på kretsloppstänkande, Östersunds kommun strävar efter en långsiktig hushållning och biologisk mångfald. Energi och materialanvändning ska vara effektiv och minimera negativ inverkan på omgivningen (Östersunds kommun, 2014). Östersunds kommun lyfter själva den fysiska planeringen som en hjälpare i att lösa problem med klimatförändringar. Det lyfts att ny teknik, ändrade vanor och livsstil behövs för att nå längre. Vidare ska den fysiska planeringen göra det möjligt för invånarna att göra hållbara val i vardagen (Östersunds kommun, 2014). Jenny lyfter att den nya belysningen som satts upp runt om i staden är väldigt hård, bländande och kall. Vilket hon själv personligen tycker är helt fel riktning för utveckling, istället borde det vara mjukare och mer mysigt för att skapa lugn och trygghet (Personlig kommunikation, 2020-11-10).

Den lokala matproduktionen är en näring som växer men behöver utvecklas mer då kommunen ännu inte kan producera i de mängder som konsumeras där. För Östersunds

kommun (2014) prioriteras jordbruksmarken högt och ses som ett stort värde för regionen. Bebyggelse på brukbar mark ska undvikas då arealen inte ska minska, dock kan det vara godkänt att bygga på brukar mark vid specifika förutsättningar. Exempelvis då ingen annan mark finns att tillgå eller om bebyggelsen anses som samhällsnyttig. Jord- och skogsbruk har för framtiden stor betydelse för regionen både lokalt och globalt. Brukningsbar mark ska inte minskas utan snarar ökas i framtiden.

Östersund är en stad kring vattnet där storsjön skapar förutsättningar för staden och kommunen. Östersunds kommun (2014) presenterar att fram till 2040 ska 5000 nya bostäder tillkomma och dessa ska förtäta staden och de redan investerade miljöerna snarare än att bygga ut och göra staden större. Så istället för en utbyggnad så beskrivs det som en byggnation inåt i staden för att hushålla den redan investerade och utvecklade marken men också för att underlätta för kollektivtrafik och service.

Infrastruktur: Östersunds kommun ser också en framtid med mindre växthusutsläpp från transporter där stadsstrukturen har mer fokus på gång- och cykelvägar men också kollektivtrafik. Bättre anslutning till dagligvaruhandeln, förskolor, arbetsplatser och andra för vardagen viktiga plaster. Både med cykel- och gångvägar men också hållplatser och turtäthet inom kollektivtrafiken (Östersunds kommun, 2014). Pendling är väldigt vanligt från och till Östersund som centralort för hela Jämtland. Östersunds kommun menar på att det är viktigt med bättre pendling där arbete kan ske till och från jobbet också med snabbare pendling och bättre uppkopplingar på pendeln. Bättre resmöjligheter ses också som något som kan skapa ökade utbyten mellan Östersund, Sundsvall, Åre och Trondheim.

Östersund kommuns (2014) planeringen för gång och cykelvägar står högt på listan över prioritering av kommunikation i staden, följt av kollektivtrafik, varutransport och sist biltrafik. Jenny (personlig kommunikation, 2020-11-10) förklarar att hon upplever cykel och gångvägarna som bara i Östersund men att dem inte riktigt hänger ihop. Att de huggs av på väldigt konstiga platser och sedan tvingas cyklisterna ner på bilvägarna under längre sträckor. Detta är något hon själv upplever till och från sitt arbete. Detta är något som Östersund kommun själva tar upp som utvecklingsområde också, där de vill ha mer sammanhängande expresscykelvägar som i den mån det går är skilda från gångvägarna (Östersund kommun, 2014). Det framkommer också av Östersunds kommun (2014) att vinterväghållningen är av vikt för framkomlighet både för gång, cykel, skidor och spark i staden. Jenny tycker dock att detta brister för kommunen då gång och cykelvägar ofta är oplogade och att det snarare skyfflas upp vallar av snö från bilvägen (Personlig kommunikation, 2020-11-10). Dock lyfter Jenny fram att växtligheten och de planteringen som gjort längs med cykelvägarna på en del platser är väldigt bra, men att det kanske hade varit en idé att ha ätbara växter där som alla kan använda. Exempelvis örter, bär och liknande. I övrigt lyfter hon också att cykelställ är något som behövs mer av och mer utspritt framförallt för nu finns det många på ett fåtal plaster och sen är det relativt tomt på möjligheter att ställa cykeln (Personlig kommunikation, 2020-11-10).

Stadsrummet och de erbjudanden som finns: Attraktivitet innebär mångfald och tillväxt, Östersunds kommun (2014) påpekar vikten av att erbjuda olika människor olika värden. Samt att den unika miljön med stadsnära fjäll är en bra utgångspunkt. Vintern lyfts som något som gör Östersund annorlunda med en slalombacke mitt i staden, skridskobanor och skidstadion av internationell klass. Lagringen av snö förlänger vintersäsongen och kan ge den en tidigare

start samt underlättar när det hålls internationella tävlingar i staden. Östersund kommun (2014) lyfter att medborgarna har tillgång till varierande alternativ för en aktiv vardag både under sommarn och vinter. Jenny presenterar en tanke om ett kulturhus eller verkstad som fungerar lite av ett gym där personer kan betala ett medlemskap och komma dit för att skapa och slöjda på olika sätt. En plats dit människor av alla åldrar kan få vara då mycket liknande aktivitet ofta endast riktar sig till barn och inte vuxna. En plats som fungerar cirkulärt då människor som kommer dit använda gemensamma verktyg istället för att behöva köpa allt nytt själv (Personlig kommunikation, 2020-11-10). Vidare är också grönområden och den goda tillgången till dessa något som lyfts. Mötesplatser är något som är viktigt för utvecklingen och då med mer fokus på ungdomar, mötesplatser skapar möjligheter för kommunikation. Detta ses som en stärkande faktor för den sociala samvaron.

De natur- och rekreationsområden som finns i Östersunds kommun ska skyddas och bevaras. Sammankopplingen mellan dessa områden är viktiga inte bara för invånarna på platsen utan också för de djur och växter som finns. Dessa områden ska bevaras och utvecklas, där det finns vägar som delar av områden ska dessa överbryggas (Östersund kommun, 2014). Jenny lyfter framförallt att hon tycker att de parker som finns är väldigt fina och bra att röra sig i då där med hjälp av träd och buskar blir rum i rummet. Detta är något som hon själv personligen lyfter väldigt högt för kommunikation och möten människor emellan (Personlig kommunikation, 2020-11-10).

Boende och tillgänglighet: Östersunds kommun (2014) tar också upp att tillgänglighet är något som behöver planeras bättre för funktionsvariationer men också den åldrande befolkningen. Detta gäller inte bara planeringen av boende utan även kommunikationer, kultur- och fritidsutbud. För att locka fler invånare behöver kommunen möjlighet att erbjuda livsmiljöer som ger förutsättningar för att aktivt och socialt liv. Att erbjuda boenden i olika former som passar olika ekonomiska situationer och liv är viktigt. Variation och mångfald är ledord som är viktiga för kommunen, inte bara i utformning utan också i den geografiska spridningen.

Kultur: Kulturmiljöer är ju mer eller mindre alla miljöer där vi människor rör oss och lever. Kulturmiljöer är inte bara byggnader, stråk och konst utan innefattar också historia, traditioner och har ett högt immateriellt värde. Östersund kommun (2014) vill synliggöra, bevara och använda kulturmiljöerna på bästa sätt. För utvecklingen framåt lyfts det ursprungliga rutnätet och kravtersplaneringen upp som viktigt att bibehålla för kulturmiljön. Vidare beskrivs också hur de offentliga rummen ska nyttjas mer för kulturverksamheter där offentlig konst nämns som ett exempel (Östersund kommun, 2014). Angående den offentliga konsten tycker Jenny personligen att det mesta känns ganska hårt och kantigt i Östersund där bland annat stortorget lyfts som tråkigt och en dålig plats för möten. Men också att konsten kopplad till sjukhuset känns som förvirrande och kall snarare än något som hon vill tittat på när hon ska försöka bli frisk. Hade gärna sett mer värme i de miljöerna (Personlig kommunikation, 2020-11-10). Jenny tycker om naturen i staden men önskar att det hade funnits mer naturliga rum i rummen med hjälp av ätbara växter exempelvis vinbärsbuskar, äppelträd eller liknande. Hon lyfter dock känslan av den lilla staden med låga hus och små uteserveringar som väldigt gemytlig och något som utvecklingen kan lägga fokus på (Personlig kommunikation, 2020-11-10).

Samisk kultur och rennäring: Fem av länets 12 samebyar bedriver renskötsel i Östersunds kommun. Kommunen anser att de riksintressesanspråk som samerna har för rennäringen är

rimliga och sker i samråd med andra berörd näringar i områdena. Exempelvis turismnäringen, vindkraft men också bostadshus och stugbyar (Östersund kommun, 2014). Jenny förklarar att den samiska kulturen i Östersund främst märks på de skyltar som finns på samiska och lokala evenemang. Vidare tycker hon samerna ska få mer plats på evenemang för att visa sin kultur men också att kurser i samisk slöjd hade varit intressant (Personlig kommunikation, 2020-11-10).

SWOT-analys Östersund:

<p>Styrkor: Hållbarhet står högt och betyder mycket. Bra grundnätverk av infrastruktur som kan byggas ut och förbättras. Välformulerade mål och visioner att följa. Befolkningstäthet, skatter, mer medel för utveckling. Verkar ligga bra i fas med vad befolkningen tycker och tänker angående utveckling.</p>	<p>Svagheter: De bortglömda samerna och deras kultur. Väldigt lite fokus på kultur och design. En åldrande befolkning med nya/högre krav på tillgänglighetsanpassning. Marknadsföra till rätt målgrupper för ökat antal invånare. Sommarsäsongs, outvecklad.</p>
<p>Möjligheter: Fjäll och natur, skapar naturliga rum för aktiviteter Lokal matproduktion, lantbruk och skogsbruk.</p>	<p>Hot: Klimatförändringar och mildare vinter samt de utmaningar som kommer med det. Bygga tätare, utmaningar med det, underminera bevarandet av kulturmiljön?</p>

Svenstavik:

Allmän beskrivning: Bergs kommun (2012) vill skapa förutsättningar för inflyttning till Svenstavik, stärka attraktionskraften för en ökad inflyttning och för etablering av verksamheter och industrier. Skapa underlag för marknadsföring av Svenstavik som en plats med attraktiva byggbara tomter, handels- och serviceort men också för att Svenstavik ska vara en trivsamt område både för besökare och lokalinvånare. Svenstavik som centralort i Bergs kommun ligger nära både vatten och fjäll i form av Svenstaån och Klövsjö- Vemdalsfjällen. Av de 7500 personerna som bor i Bergs kommun bor ca 1500 i Svenstavik (Bergs kommun, 2012). Tjänstesektorn är något som redan växt mycket och något som Bergs kommun (2012) ser som framtidens arbete också. En utveckling från industrier till upplevelser, design, omsorg, kreativa konsulttjänster och äventyrsupplevelser. Värdeord så som naturnära, tyst och glest är något som Bergs kommun (2012) anser vara lockande för en del entreprenörer nu när vi människor oftare väljer boplatser för miljön snarare än arbeten. Närhet till torget och den stora parkeringen mitt i Svenstavik är något som är viktigt för planeringen framåt. Eivor nämner just torget och utvecklingen runt detta som något mycket positivt för känslan i Svenstavik (Personlig kommunikation, 2020-11-10). Eivor nämner också att mycket av utvecklingen går framåt med finansiering från de privata aktörerna på plats såsom ICA-

handlaren där hon nämner att torget nog inte hade varit som det är idag utan deras hjälp (Personlig kommunikation, 2020-11-10).

Naturvård: Naturen i områdena kring Svenstaån ses som viktig att bibehålla och även utveckla, då växtligheten där och vattnet i sig ses som viktigt. Ån ses också som viktigt för fiskebeståndet inte bara lokalt utan för storsjön i stort. Svenstaån är ett viktigt område för reproduktion både för storsjööring och harr (Bergs kommun, 2012). Eivor tar upp att underhållet som kommunen gör för att hålla sly och högt gräs borta runt ån är väldigt viktigt för henne och de promenader hon tar längs med ån. Hon lyfter det som något viktigt för hennes egen framkomlighet i terrängen (Personlig kommunikation, 2020-11-10).

Kultur: Mycket av de kulturmiljöer som av Bergs kommun (2014) nämns är fornlämningar, värdefulla hus och dess miljöer. De byggnader som visar på Svenstaviks framväxt lyfts som viktiga delar av ortens karaktär. Några exempel som Bergs kommun (2012) presenterar som viktiga kulturmiljöer är Svensta gård från 1800-talet, järnvägsstationen från 1918, tingshuset från 1929, skolområdet från 1930-talet och brandstationen från 1940-talet. Bergs kommun (2012) påvisar också vikten av en levande kulturmiljö då besökare och lokalbefolkning vill uppleva historia, kultur, mat och hantverk som är lokalt förankrade. Eivor tycker inte själv personligen att kulturen i form av konst eller skulpturer syns särskilt mycket i Svenstavik, mest på biblioteket i så fall. Hon tycker dock att den nya bollhallen vid skolan är något bra för bygden och för pensionärerna då där också finns boulebanor. Dit går de och träffas varje vecka med pensionärsföreningen (Personlig kommunikation, 2020-11-10).

Infrastruktur: Genom Svenstavik går europaväg E 45 och väg 321. Genom hela centrum sammanbinds dessa vägar genom väg 542. Lokala vägar i Svenstavik drivs av Svenstaviks vägförening och några kommunala vägar finns alltså inte (Bergs kommun, 2012). En del buller förekommer i Svenstavik då tung trafik går på de vägar som går igenom centrum. Detta är inget som Eivor direkt påpekar mer än att hon önskar att det inte var så mycket lastbilar och industri i Svenstavik fast hon ser ju även nyttan i det (Personlig kommunikation, 2020-11-10).

Utbudet av kollektivtrafik med buss är stort från Svenstavik med bussar både mot Östersund, Mora, Klövsjö, Funäsdalen och Oviken för att nämna några sträckor. Järnvägen är något som Eivor lyfter som bra för bygden då det sammanför större områden men som hon själv kanske inte direkt uppskattar som något i sitt närområde (Personlig kommunikation, 2020-11-10). Inlandsbanan som går genom Svenstavik används främst till timmer och godstransporter, vilket ses som något positivt då det behövs mindre tung lastbilstrafik då. Vad gäller persontrafik sker denna 12 veckor om året under sommaren främst som turismaktivitet (Bergs kommun, 2012).

Framtid: Bergs kommun (2012) ser möjligheter för Svenstavik att vara en knutpunkt för kommunen. Ett resecentrum skulle göra det enklare för människor i närliggande byar att pendla till exempelvis Östersund eller Sveg för arbete, med möjlighet att ta buss och tåg ut i regionen istället för att behöva pendla med sin egen bil. Eivor beskriver att hon oftast tar egen bil när hon ska åka någonstans men ibland kan samåka men det sker inte så ofta (Personlig kommunikation, 2020-11-10). Vidare utvecklar också Bergs kommun (2012) att ny bebyggelse och service ska finnas med gångavstånd till ett tänkt resecentrum. Så en förtätning hellre än utspridning är något som strävas efter.

Tillgänglighet: Att en hårt trafikerad väg går genom centrum av Svenstavik är svårt att göra något åt då byggnationer av nya vägar eller att leda om denna trafik anses som dåliga investeringar av många olika skäll. Dels är det väldigt kostsamt och dels ses de lösningar som finns som långt sämre. Det skulle då handla om att dra vägar genom bostadsområden, över järnvägen och liknande lösningar. Då ses den störning som blir genom centrum som bättre (Bergs kommun, 2012). Utbyggnationen av det externa handelsområden vid dollarstore är något som upplevs både positivt och negativt. Det ligger bra till för extern handel för trafiken som passerar och ger också arbetstillfällen för lokalinvånare. Men det flyttar också ut handeln utanför centrum vilket inte är bra då utvecklingsplaneringen vill ha ett levande centrum med tätare bebyggelse för en bättre tillgänglighet. Därav påpekar Bergs kommun (2012) att utökning av handel ska ske centralt och lokal snarare än utveckling att ytterligare handelsområden utanför centrum.

Det nyare handelsområdet gör också att mer gång- och cykeltrafik kommer behöva gå längs väg 321. Bergs kommun (2012) ger förslag om en avskild gång- och cykelväg för att öka tillgänglighet och trygghet på denna sträcka. Något som Eivor också håller med om. Hon tycker detta områden är obehagligt och att det inte känns tryggt att röra sig den sträckan. Hon skulle gärna se, och har även tagit upp detta tidigare med kommunen, att det skulle finnas en gångbro över ån. Förr fanns där två broar men den ena revs och Eivor ser gärna att en andra bro i koppling till gångväg byggs för att det ska kännas säkrare igen (Personlig kommunikation, 2020-11-10).

SWOT-analys Svenstavik:

<p>Styrkor: Bra planering för framtidens infrastruktur. Relativ närhet till stad och fjäll. Centralisering och förtätning (ger småstadskänsla).</p>	<p>Svagheter: Bortglömd samisk kultur som inte syns direkt eller nämns. Gång- och cykelvägar behöver utvecklas.</p>
<p>Möjligheter: Tåglinjer mellan Svenstavik-Östersund. Mer kollektivtrafik minskar resandet med egen bil. Ny bättre gångväg gör det tryggare.</p>	<p>Hot: Att resecentrum inte blir av och att tåglinjerna inte tillkommer. Urbaniseringen och dragning till större städer.</p>

Funäsdalen:

Allmän information: Funäsdalen tillhör Härjedalens kommun som är Sveriges femte största kommun till ytan, i just Funäsdalen bor det ca 1000 personer. Funäsdalen har ca 15000 turistbäddar jämfört med de ca 300 permanentbebyggelser som räknas som Funäsdalens hushåll. Invånarna står i fokus för Härjedalens kommun. Härjedalens kommun (2020) presenterar fyra olika teman som vid en SCB undersökning framkom som viktiga för

invånarna i kommunen och därför ligger som grund för kommunens översiktsplan. Dessa teman är kommunikation, bostäder, arbetsmöjligheter och natur, rekreation och friluftsliv.

Infrastruktur och kommunikationer: Det är viktigt att den samhällsekonomiska effektiviteten och hållbarhet långsiktigt ligger som grund för utvecklingen av infrastruktur och transportsystem då de ska gå i linje med statens övergripande mål (Härjedalens kommun, 2020). En bra planering och hållbar infrastruktur är också något som kommer underlätta och bidra till turismnäringen, skogsnäringen och även tunga transporter som rullar genom landet, ej att glömma är ju även arbetspendlingen som med en bra kommunikation gör det lättare att bo på glesbygden och ta sig till arbeten på andra orter. Vidare tar också Härjedalens kommun (2020) upp att kollektivtrafik är viktigt och en god service för regionens befolkning. Jessica förklarar att det finns en Facebook grupp i Funäsdalen avsedd för hållbarhet där de ofta läggs ut angående samåkning vilket hon anser är bra (Personlig kommunikation, 2020-11-11). Fler kommunikationer tros också locka fler invånare som är ett övergripande mål för inte bara Härjedalens kommun utan hela region Jämtland Härjedalen. Jessica lyfter också att vägen genom Funäsdalen är hårt trafikerad av framförallt lastbilar vilket hon upplever som negativt. De kör fortare än vad de får då sträckan är nedsatt till 40 km/h, hon tar också upp att det just nu kommit en ny polis som hon hoppas kan förstärka säkerheten där (Personlig kommunikation, 2020-11-11).

Vidare är det också viktigt att den digitala infrastrukturen funkar som den ska och att de bredbandsnät som finns underhålls och uppdateras. Detta är viktigt både privat och för företagare. En digital infrastruktur som fungerar bra kan också locka fler bofasta till en plats, då det kan erbjuda bra förutsättningar för distansarbete. Det i sin tur är ju också bra i kampen mot klimatpåverkningsarna om pendlingstillfällena kan minskas (Härjedalens kommun, 2020).

Bebyggelse och samhällsutveckling: Härjedalens kommun (2020) vill främja en attraktiv blandad bebyggelse som tillåter människor att mötas och känna sig trygga i sin omgivning. Fokus läggs på att boende för äldre ska ligga centralt med närhet till service, då kan befintliga bostäder komma ut på bostadsmarknaden igen. Jessica förklarar hur viktigt hon tycker det är med bevarandet av de äldre gårdarna och husen i Funäsdalen. Hon tycker det är något som behöver tas på allvar då det känns som att utvecklingen alltid står över bevarandet och att hon själv märkt att de loppmarknader och julmarknader som de håller på sin gård uppskattas av både lokalbefolkning och besökare. De öppnar upp sitt hem för besök dels för att människor ska få se de äldre byggnaderna, verktyg och maskiner som finns där, dels deras djur (Personlig kommunikation, 2020-11-11).

Genom en förtätning och nybyggnationer i angränsning till de redan befintliga infrastrukturen och de serviceutbud som finns, kan kostnader hållas nere och den befintliga samhällsservicen får ett större befolkningsunderlag. Vidare tar Jessica också upp att utvecklingen känns explosiv på platser såsom Ramundberget där hon är uppväxt och idag på vissa plaster knappt känner igen sig. Hon lyfter att mycket utveckling sker för besökare och att det känns som att den utvecklingen går före lokalbefolkningens önskemål, att det saknas balans där (Personlig kommunikation, 2020-11-11). Härjedalens kommun (2020) tar upp vikten av samverkan för framtida utveckling dels med kommuner i Sverige för kommunikationer, dels med de kommuner som angränsar i Norge. Jessica tycker att just närheten till Norge är något som gör Funäsdalen väldigt bra att bo i (Personlig kommunikation, 2020-11-11).

För framtiden vill också Härjedalens kommun (2020) att medborgarinflytandet ska öka och tas större hänsyn till. Dialogen med medborgarna och de kunskaper som de har kan bidra med bättre beslutsunderlag. Detta är något som Jessica uppmärksammar, hon tycker inte direkt att hon är med och kan påverka sitt närområde i Funäsdalen. Som tidigare nämnt tycker hon att besökarna och det som är samhällsviktigt för dem är det som lyfts högst (Personlig kommunikation, 2020-11-11).

Gång- och cykelvägar är något kommunen anser viktigt i de områden där många är bosatta för att underlätta för alla att röra sig i sin närmiljö. Tillgängligheten till sitt närområde är viktigt för åretruntboende i kommunen och därför fokuseras gång- och cykelvägar till de områden där dessa bor (Härjedalens kommun, 2020). Jessica förklarar att hon tar bilen eller samåker när hon ska till Norge eller andra delar av kommunen. Men att det finns bra möjligheter i Funäsdalen att gå runt om hon exempelvis ska på loppmarknad, reko-ringen eller gå till den lokala ICA-butiken (Personlig kommunikation, 2020-11-11).

Natur: Härjedalens kommuns har stora och unika naturområden som spelar en viktig roll, dels för kommunens medborgare, dels de besökare som kommer dit. Naturområdena ger många medborgare och företag möjligheten att försörja sig i kommunen. Både medborgare och besökare använder naturen främst till rekreation och socialt umgänge, vilket också knyter an till Härjedalens kultur och historia (Härjedalens kommun, 2020). Naturen i området är ju också lite det som sätter kommunen på kartan för besökare överlag. Då Härjedalens mest uppskattade besöksmål är den storslagna fjällmiljön är denna viktigt att bevara. Fjällen är skyddade miljöer som blir påverkade av byggnation, vägar, besöksnäring, rennäring och terrängfordon. Kommunen ställer sig ofta restriktiv till fritidshusbebyggelse i fjällnära miljö (Härjedalens kommun, 2020).

Samisk kultur: Härjedalens kommun ingår i förvaltningsområdet för samiska sedan 2010. Den svenska minoritetspolitiken ska ge skydd åt nationella minoriteter, också stärka deras inflytande och stödja de historiska minoritetsspråken så dessa kan leva vidare. Enligt ramkonventionen har Sverige åtagit sig att ekonomiskt, socialt, politiskt och kulturellt främja fullständig jämlikhet mellan personer som tillhör en nationell minoritet och majoritetsbefolkningen (Härjedalens kommun, 2020). Att stärka inflytande och formerna för samråd så att dessa ger nationella minoriteter reellt inflytande över frågor som berör dem. Att främja minoritetsspråk så att dessa hålls levande innebär att nationella minoriteter ska ha möjlighet att bruka och utveckla sitt modersmål. Dessa minoritetsspråk ska värnas och ses som ett svenskt kulturarv som får utvecklas och vara ett levande språk i landet (Härjedalens kommun, 2020). Vidare tycker Jessica att det märks väl att samisk kultur finns i Funäsdalen inte minst på att samerna fått mer undervisning på samiska. Hon upplever också att bygden i stort tar emot detta positivt och att intressekonflikter angående samerna inte direkt uppstår i Funäsdalen. Hon tycker också att samverkan med samerna kring besöksnäringen är bra och nämner Lopme Laante som är en samisk park som något positivt. Jessica upplever också att den samiska kulturen hela tiden utvecklas där och att samerna är väldigt driftiga då det finns en hel del företag kopplade till samisk kultur i Funäsdalen (Personlig kommunikation, 2020-11-11).

Kultur: Den lokala identiteten ska stärkas med hjälp av kulturmiljöer. Byggnader, fornlämningar och de miljöer som finns runt dessa ska bevaras och tas tillvara. Kulturen ligger också som underlag för beslut angående den fysiska planeringen. Härjedalens kommun

har sedan innan fått kritik för det designprogram som tagits fram för nybebyggelse. Här tycket länsstyrelsen att för mycket fokus lagts på fjäll- och skogsbondens byggnadskultur när Härjedalens byggnadskultur har en mycket större mångfald än så (Härjedalens kommun, 2020). Jessica vill framhäva det gamla och genuina, hon tycker att det ska få synas i Funäsdalen. Att de äldre generationerna och platsens historia kan lära oss saker som glömts bort om hur vi kan leva och bo (Personlig kommunikation, 2020-11-11). Vidare tycker också Jessica att Funäsdalens fornminnespark är en väldigt bra sak både för lokalbefolkningen och besökare då allt där är orört och människor kan tydligt se den äldre aktiekuren där (Personlig kommunikation, 2020-11-11).

Jessica förklarar också att en integrerad del av Funäsdalens kultur är hållbarhet och cirkularitet. En ”springa över och kolla om grannen har”-mentalitet som gör att bygden har mycket loppmarknader, lokala julmarknader på deras gårdar och även har sin lokala Facebooksida om hållbarhet i Funäsdalen. En butik har också öppnat i Funäsdalen som heter Hinken, det är en plastfri butik som endast säljer produkter i lösvikt (Personlig kommunikation, 2020-11-11).

SWOT-analys Funäsdalen:

<p>Styrkor: Stark koppling och samarbete med samerna. Hållbar utveckling med naturfokus. Mål nära de överskridande regionala och statliga målen går i samma riktning. Levande landsbygd, gemenskap. Bra lokala initiativ till hållbar utveckling.</p>	<p>Svagheter: Underminera det lokala för det globala. Intressekonflikter mellan olika näringar. Långt att ta sig, behöver förutsättningar för bättre pendling/distansarbete.</p>
<p>Möjligheter: Besöksnäringen gör plasten attraktiv för många och ger möjligheter till sysselsättning. Samarbete över kommun- och landsgränser för bättre infrastruktur både fysiskt och digitalt.</p>	<p>Hot: Överturism och explosionsartad utveckling av besöksnäringen. Kulturen känns bortglömd och undanstoppad.</p>

Fyrås:

Allmän beskrivning: Fyrås är en av många mindre byar i Strömsunds kommun. Fyrås beskrivs som en välbevarad by med vacker landskapsbild där stor del av byn är kulturhistorisk miljö. Den närmaste tätorten till Fyrås är Hammerdal (Strömsunds kommun, 2014). Detta är också något som Mats vittnar om i sin beskrivning av Fyrås. Han tycker närheten till naturen och friheten det ger är något av det bästa med byn men också den gemenskap och säkerhet som det bygger att bo i en mindre by i glesbygden. Mats ord var trygghet, frihet och fantastiskt (Personlig kommunikation, 2020-11-10). Likt resten av region Jämtland Härjedalen vill även Strömsunds kommun ha en befolkningsutveckling som ökar och siktar på att 2030 vara 15000

boende i kommunen (Strömsunds kommun, 2014). Som så många andra glesbygdskommuner i Sverige ses dock en motsatt befolkningsutveckling där denna minskar. Minskningen sker med ungefär 120 personer per år och fokus för kommunen är att försöka vända detta och göra Strömsunds kommun till en attraktiv plats att bo på.

Tillgänglighet: Alla både gamla och unga, men också personer av olika funktionsvariationer ska ges och ha tillgång till den vård/omsorg de behöver i kommunen. Mats tar upp att det är ca 4 mil för honom att åka enkel väg till närmaste vårdcentral idag. Om det så bara är för att ta ett blodprov för sin diabetes. Han arbetar för att kommunen ska starta upp den vårdcentral som lades ner i Hammerdal igen då detta bara är ca 7 km bort (Personlig kommunikation, 2020-11-10). Mats tar också upp det faktum att pandemin under 2020 inte bara medför problem utan ur kriser föds också utveckling. Han ser att det händer mycket i Fyrås nu då byns invånare försöker handla så lokalt de kan, vilket gynnar lokalhandeln men också i att de byggt ett ridcenter på sin gård. Detta för att ungdomar och övriga hästintresserade ska få fortsätta med sina aktiviteter även om läget är som det är nu (Personlig kommunikation, 2020-11-10).

Infrastruktur: Strömsunds kommun (2014) tar upp att vägar, gator, fibernät och andra betydande bastjänster ska hålla god kvalitet och vara kostnadseffektiva. Vidare vill kommunen också att kollektivtrafiken ska vara ett bra alternativ till bil för pendling. Mats förklarar själv att han är en realist och förstår att när han valt att bo i en liten by i glesbygden, då är det inte rimligt att kräva att kollektivtrafiken ska vara tät eller ens ha en hållplats vid Fyrås. Så han tar egen bil när han i vanliga fall pendlar till jobbet både i Östersund och Strömsund (Personlig kommunikation, 2020-11-10). Mats berättar också att byborna i Fyrås själva gått in med sin bredbandsstiftelse och grävt för och installerat bredband i byn. Det funkar bra men även där påpekar han att de i byn är driftiga och löser det mesta själv för kommunen kan ju inte göra allt och han tycker inte att det är rimligt att kräva heller (Personlig kommunikation, 2020-11-10). Strömsunds kommun (2014) lyfter dock vikten av att ha digitala nät som funkar i hela kommunen, detta är en förutsättning för distansarbete som är en bra lösning i glesbygden då sträckorna är långa och pendlingen bidrar till utsläpp i miljön.

Hållbarhet: Klimatförändringarna är något som kommunen ständigt arbetar med att minska sin egen påverkan på. Strömsunds kommun (2014) har utbyggt vattenkraft och planer för storskalig vindkraftsproduktion. Mats ställer sig väldigt positiv till vindkraften då han ser många fördelar med det för Fyrås och kommunen i stort. Mats har själv utsikt så han ser vindkraftsparken. Han tar upp det som ekonomiskt positivt och en förutsättning för en levande landsbygd. Han menar att fonder för vindkraft kan användas för att bekosta en ny hälsocentral i Hammerdal exempelvis (Personlig kommunikation, 2020-11-10). Vindkraftens utbyggnad förändrar landskapet vilket gör att det är väldigt viktigt att planera detta noga och ta hänsyn till varje landskaps unika betydelse. Strömsunds kommun ligger högt på listan av svenska kommuner som har flest vindkraftverk i drift. Utöver energi skapar vindkraften också arbetstillfällen i kommunen. Mats tar också upp en sak som självklart i Fyrås, att låna utrustning och be om hjälp bland grannar. En slags inbyggd cirkularitet på landsbygden som känns så självklar att den inte ens tänks på som något annorlunda. I små byar behövs en helt annan samverkan grannar emellan som det är endast då som allt funkar som det bör (Personlig kommunikation, 2020-11-10).

Samisk kultur: Rennäringen är väldigt viktig för Strömsunds kommun. Samtliga samebyar i kommunen har bete och flyttleder i andra kommuner. Ett större helhetsperspektiv behöver alltså tas kring frågor som berör rennäringen. Vidare nämner Mats att den samiska kulturen är mest påtaglig i Strömsund där han själv varit med på exempelvis firandet av den samiska nationaldagen. I sin egen närmiljö tycker han det som syns och märks mest är rennäringen annars (Personlig kommunikation, 2020-11-10). Av de i kommunen nämnda riksintressena presenteras sex olika kulturmiljöer som extra viktiga för Strömsund. Två av de sex är samiska kulturmiljöer, Hamptjärn och Maskien (Strömsunds kommun, 2014).

Kultur: Kulturmiljöer är något som ofta omfattar de miljöer som formats av människor genom tiden exempelvis byggnader, kulturlandskap och fornlämningar. Strömsunds kommun (2014) har en lång och omväxlande historia. I vissa delar av kommunen kan vi se spår från stenåldern. För att även framtida generationer ska ha en intressant kulturmiljö att bo och leva i behöver vi alla ta vårt ansvar för vår miljö. Kulturmiljöer förändras ständigt med varje ny generation och dess avtryck. Äldre bebyggelse kan erbjuda mervärde för nya verksamheter men förändring och förnyelse kan bidra till att hålla kulturmiljöerna levande (Strömsunds kommun, 2014). Mats förklarar att Fyrås kulturverksamhet av olika slag är kopplade till bygdegården. Fyrås bygdegård är stor och har många olika byggnader samt en tillhörande slalombacke och dennas café. I huvudbyggnaden har det tidigare funnit en biograf men den är nu borttagen. Bygdegården och de övriga längorna är planerad och tänkt för en större befolkning än den som idag bor i Fyrås och behöver alltså mer invånare för ett bara underhåll. Idag finns inte de resurserna som behövs trots de bidrag som söks av kommunen. 2020 blir lite speciellt då stiftelsen söker medel baserat på de evenemang som bygdegården haft under året men 2020 har allt blivit inställt. Det gör att Strömsunds kommun gått ut med att ansökan ska göras baserat på siffrorna från 2019 istället (Personlig kommunikation, 2020-11-10).

SWOT-analys Fyrås:

Styrkor:

Gemenskap och trygghet.
Bevarande av unik kulturmiljö värderas högt, vilket bör ge bygdegården och stiftelsen bra underlag för att få mer stöttning av Strömsunds kommun för bevarandet och underhåll.

Möjligheter:

Samverkan och stark gemenskap gör att utveckling sker på invånarna i byns initiativ.
Vindkraft kan ge mer levande landsbygd tack vare ekonomiska vinster.

Svagheter:

Långt till närmaste vårdcentral och sjukhus.
Bygdegård som är för stor för befolkningen i byn att egentligen ta hand om, förfall?

Hot:

Liten by i glesbygd, utveckling prioriteras inte av kommun.
Kollektivtrafik prioriteras inte heller.

Sammanfattning & diskussion:

Östersund:

Östersund som stad i regionen har fördelen att befolkningstätheten där ger mer skattemedel som kan läggas på utveckling och även ses som en plats av vikt för utveckling. Östersunds grundutbud av infrastruktur går också att se som en förutsättning för att utveckla samarbeten både lokalt och mer globalt. Inte bara genom bra tåg och flyganslutningar både till övriga Sverige och Norge men också genom det utbredda digitala nät som finns. Det kopplar an både till gestaltad livsmiljö och den regionala utvecklingsstrategin och ger Östersund bra utvecklingspotential på det området. Med en välformulerad vision för staden blir det också tydligt att hållbarhet är ett starkt fokus i gestaltningen där förtätningen av staden ses som den riktningen som ska tas. Vidare är detta också något som ligger i samma riktning som både målen för RUS och GL. Östersunds kommun verkar ha en bra koppling till sin lokalbefolkning så det som respondenten från Östersund sa stämmer väldigt väl med det som översiktsplanen lyfter som utvecklingsområden också. En utveckling av landsbygden och lokal matproduktion är också något som ses som viktigt för RUS-målen. Att prioritera en levande landsbygd och lokala produkter är något som självklart också kopplas till hållbarhet för framtiden. Genom att utvecklingen av Östersund sker i största möjliga mån längs de kulturhistoriska rutnäten som bygger upp staden från början, så finns också tydliga och synliga delar av kulturhistoria med i de offentliga rummen. Naturen är också något som nämns som viktigt för Östersund och här får också naturen vara en integrerad del av att skapa rum i rummen i den offentliga miljön.

Kulturhistoriska miljöer, estetiska uttryck och konst i den gestaltade miljön är viktigt och något som även RUS-målen tar upp. Här tycker respondenten att Östersund har en del att arbeta med. Dels för att den konst och design som hon ser i sin vardag känns väldigt kantig och hård. Hon tycker inte det bjuder in till social integration för befolkningen. Vidare när kulturhistoria tas upp så är den samiska kulturen väldigt otydlig och känns frånvarande i Östersund. Både i analysen av översiktsplanen och samtalet med respondenten märks detta för att inte glömma att detta även är något som noteras av Gaaltije (2020). Vidare har också översiktsplanen väldigt lite kultur och design som punkter för fokus i Östersund.

Östersund har också precis som stora delar av världen en åldrande befolkning som ställer nya och högre krav på tillgänglighetsanpassning som också är ett viktigt mål för GL och RUS. Mer kollektivtrafik lyfts samt cykel- och gångvägar. Där påpekar dock respondenten att icke sammanhängande nätverk av cykelvägar som gör att det inte går att ta sig runt så effektivt som det önskas. Samt att underhållet på vintern är för dåligt då vägarna prioriteras och snödrivor skottas upp på cykel- och gångvägarna.

Ett av de största hoten för Östersunds utveckling framåt är klimatförändringarna och det varmare klimatet som kortar ner vintersäsongen mycket. Detta påverkar stadens attraktionskraft och sommarsäsongen behöver utvecklas mer både för lokalbefolkningen och besökare. Den gestaltade miljön runt sjön blir ett viktigt fokusområde då fler badbryggor och båtplatser eventuellt kan behövas liksom förtätningen runt sjön av bostäder. Inte bara inne i centrala Östersund utan längs hela storsjöbygden. Detta är något som Östersunds kommun (2014) tar upp också.

Svenstavik:

I analysen av Svenstavik märks det tydligt att Bergs kommun lägger mycket fokus och energi på utvecklingen av Svenstavik som en knypunkt. Tåg och kollektivtrafik är något som gång på gång tas upp för utvecklingen för framtiden vilket ju knyter an till både tillgänglighet och att göra en plats mer global även om det kanske bara handlar om koppling till ett relativt närområde. Det finns redan nu ett bra underlag för utvecklingen av den fysiska infrastrukturen i form av tågräls och utökad busstrafik. Det är också ett bra läge för utveckling med närhet till både Sveg och Östersund men även fjäll och natur vilket ger Svenstavik ett bra läge för både pendling och distansarbete med en utbredd digital infrastruktur. Nybyggnationer utöver handelsområdet ute vid Dollarstore ska ske centralt för att förtäta och ge Svenstavik en ”småstadskänsla”. Förtätning på redan befintligt upphandlad mark som redan är investerad i går i linje med hållbarhetsmålen för gestaltad livsmiljö och även samhällsplaneringen som nämns i RUS.

Något som Bergs kommun (2012) tar upp är cykel- och gångvägar, något som respondenten också tar upp och utvecklingen av dessa. En känsla av otrygghet längs med de hårt trafikera vägarna är ett problem som respondenten lyfter, där förslag om en separat gångväg och bro över ån presenteras. Det är ett utvecklingsområde för att öka tillgängligheten. Vidare är ett hot för Svenstavik också att urbaniseringen fortsätter öka istället för att personer väljer orter att bo på under förutsättningarna att den digitala infrastrukturen möter upp det fysiska.

Vidare så uppfattar respondenten främst att det är på biblioteket som kulturen i Svenstavik syns, här lyfts också utvecklingen av torget som något positivt i utvecklingen. Respondenten påpekar också de privata aktörerna som där de känner att de får ut något hjälper till med utvecklingen och att andra platser då lätt glöms bort. Bergs kommun (2012) tar inte direkt upp varken kultur, design eller estetik mer än när det gäller kulturmiljöer och bevarandet av dessa. Det går i linje med gestaltad livsmiljös mål samtidigt som spridandet av ny design och kultur kanske lite glöms av. Konst i det offentliga rummet och inte bara på bibliotek är ju av vikt och något som kanske behöver utvecklas mer. Kulturmiljöer och historia innefattar också samiska kultur som respondenten tycker märks ytterst lite i Svenstavik. Vidare så nämns detta inte heller av Bergs kommun (2012).

Funäsdalen:

Härjedalens översiktsplan från 2020 var det nyaste av de dokument som analyserades och har därför en nära koppling till nyare både regionala och statliga mål. Översiktsplanen genomsyras av ett naturnära hållbarhetsfokus som går i rak linje med både RUS och GL. Val av material och energiåtgång lyfts som speciellt viktiga utvecklingsområden för framtiden. Respondenten tar upp att bevarandet av äldre byggnader är av vikt för att behålla den kulturhistoriska känslan i Funäsdalen. Respondenten lyfter också att vi kan lära oss mycket av historien och hur folk levde förr, för att förstå hållbarhet bättre. Funäsdalen har också ett eget privat initiativ via en Facebook-grupp där bland annat samåkning, tips och annat tas upp bland lokalbefolkningen. Respondenten tycker att det är ett bra exempel på levande landsbygd att lokalbefolkningen väljer att ha loppmarknader, låna utrustning av varandra och även odla saker själv. Något som kanske framförallt går i linje med den regionala utvecklingsstrategin när det kommer till cirkulär ekonomi och framtidens landsbygd. Infrastrukturen är något som nämns för tillgängligheten och även attraktionskraften för Funäsdalen och hela Härjedalens kommun. Där samarbete med närliggande kommuner och även över landsgränsen till Norge lyfts som bra utvecklingspotential för just detta då det i dagsläget är svårt att pendla utan bil. Vidare är också besöksnäringen något som gör Funäsdalen mer attraktiv för utveckling och investeringar då besöksnäringen är 15 gånger större än lokalbefolkningen.

Vidare är dock balansen mellan lokalbefolkningen och utveckling de önskar underminerad den för besökarna och besöksnäringen vad gäller nybyggnationer och utveckling i stort. Det är av vikt att utvecklingen inte blir explosionsartad och leder till överturism för lokalbefolkningens välmående och nöjdhet. Respondenten lyfter detta som både positivt och negativt då besöksnäringen är bra för bygden samtidigt som plaster där hon växte upp knappt går att känna igen längre. Respondenten ser både fördelarna med att det lockar mer människor och ger en bättre ekonomi men dessvärre också att bostadspriserna blir allt dyrare och gör att inflyttning permanent blir svårare.

Kulturminnen och kulturmiljöer är något som respondenten lyfter som viktigt men som av Härjedalens kommun känns lite bortglömt i översiktsplanen då det läggs mer fokus på utveckling och inte så mycket på bevarande. Vidare är den samiska kulturen väldigt genomgående och integrerad i Funäsdalen där Härjedalens kommun lägger mycket fokus på områden angående rennäring, nationella minoritetsspråk och nationella minoriteter. Något som respondenten också bekräftar då hon upplever att samisk kultur syns och märks i vardagen genom lokala företag, Lopme Laante och även genom rennäringen. Respondenten tar upp att hon inte upplever några direkta intressekonflikter gällande samiska kultur i Funäsdalen heller.

Fyrås:

Fyrås är ett bra exempel på levande landsbygd där, även om byn idag har en mycket mindre befolkning än tidigare, gemenskapen är stor och trygghetskänslan hög bland invånarna. Lokalbefolkningen samarbetar också väldigt effektivt för att utvecklingen ska gå framåt i Fyrås. Av alla plasterna så är det nog, utifrån respondentens beskrivning, i Fyrås som störst del av utvecklingen görs på initiativ av lokalbefolkningen, exempelvis bredbandet som nu finns och fungerar bra. Detta gör också Fyrås till en by där distansarbete kan locka fler invånare nu när den infrastrukturen redan är installerad. Respondenten menar på att viss utveckling och kollektivtrafik inte är logisk att förvänta sig av kommunen då man väljer att bo i en liten by i glesbygden. Vindkraften är något som både Strömsunds kommun (2014) och respondenten ser som en bra utveckling för framtiden. Att det kan ge en mer levande landsbygd och att det går i en riktigt mot hållbarhet. Det som kanske absolut tydligast märks i Fyrås är den integrerade och naturliga delningsekonomi. Lokalbefolkningen hjälps åt, lånar utrustning av varandra och kan hjälpa varandra med olika maskiner om det också skulle behövas. Det var något som respondenten under intervjun inte ens tänkte på själv först då det är en sådan självklarhet.

Kulturhistoria och kulturmiljöer är något som Strömsunds kommun (2014) lägger mycket fokus på och ser som viktigt, något som Fyrås bygdegård nog kan använda till sin fördel. I dagsläget förklarade respondenten att bygdegården är för stor för den befolkning som finns på platsen och därför riskerar ett visst förfall vilket verkligen inte skulle vara bra för bygden. Stöd finns att söka men respondenten lyfter att även regionen kanske skulle behöva gå in och hjälpa mindre byar och kommuner med bevarandet av kulturen. Den samiska kulturen tycker vår respondent märks mest i Strömsund och Hammerdal om man inte räknar med rennäringen för den tycker han märks av. Detta är något som majoriteten av platserna har gemensamt, en något bortglömd samisk kultur. En mindre by som Fyrås ligger utanför den direkta prioriteringen för utveckling av kommuner och regioner vilket såklart medför viss försummelse mest i form av bristande kollektivtrafik och infrastruktur. Då är det svårt att göra hållbara val av transport som lokalbefolkning vilket respondenten lyfter som tråkigt, men som tidigare nämnt, har total förståelse för.

Tillgänglighet är ju något som regionen och gestaltad livsmiljö har som gemensamt mål. Att lokalbefolkningen i Fyrås då har 4 mil enkel väg till närmaste vårdcentral istället för att ha en i Hammerdal ca 7 km bort, väcker såklart frågor om det ska vara så bara för att dessa personer väljer att bo i glesbygden.

Diskussion och medskick:

Överlag går det relativt enkel att lägga målen för RUS och gestaltad livsmiljö över varandra för att se hur målen stämmer överens. Där är en hel del mål som påminner om varandra eller går att koppla samman till viss del. RUS-målen fokuserar inte lika mycket på spridandet av kunskap om design, arkitektur och form på det sättet som gestaltad livsmiljö gör. Att hållbarheten ska stå över kortsiktigt ekonomisk vinning är väldigt likt med hur utvecklingen beskrivs i den regionala utvecklingsstrategin. Även målen om samarbete och samverkan går att koppla samman till den globala regionen och infrastrukturen för att nämna ett område som handlar om liknande saker mellan de två dokumenten. Självklart kommer inte alla mål att stämma överens eftersom den regionala utvecklingsstrategin fokuserar på fler områden än gestaltad livsmiljö gör. Delningsekonomi och cirkulär ekonomi och den levande landsbygden är exempel på mål som ges mycket utrymme och som till viss del kan kopplas till gestaltad livsmiljöes mål men också berör andra områden. Tillgänglighet är också ett område där både RUS och gestaltad livsmiljö påvisar vikten av universell utformning för alla funktionsvariationer och övriga hinder, så alla kan känna sig delaktiga och välkomna.

Något som vidrör gestaltad livsmiljö i form av kulturmiljö och kulturhistoria som dels den regionala utvecklingsstrategin skulle behöva integrera mer och som även översiktsplanerna för kommunerna skulle behöva är samisk kultur. Som tidigare nämnts upplever 3 av 4 respondenter att den samiska kulturen inte syns eller märks av i deras närmiljöer. Något som även analysen av översiktsplanerna påvisar och som Gaaltjie (2020) också tar upp i SamRus. Det är alltså något som kan bli bättre i hela Region Jämtland Härjedalen.

Självklart kommer där också vara skillnader mellan en stad, tätort, fjällort/turistdestination och en liten by i glesbygden. Hela regionen har ett fokus på förtätning av den redan bebyggda marken som är investerad. Vidare är också urbaniseringen och hur de olika kommunerna kan locka mer invånare ett genomgående fokus där attraktionskraft är ett värdeord som kan diskuteras. Vad skapar attraktionskraft och för vem? Är besökare viktigare än invånare på vissa platser och ska det verkligen vara så?

Där Östersund som stad kanske mer fokuserar på tillbyggnad och utveckling behöver exempelvis Funäsdalen och Fyrås mer fokus på bevarande och medel till det. Där Svenstavik lägger mycket fokus på förtätning och kommunikerar behöver Fyrås istället närheten till en vårdcentral. Respondenten i Östersund föreslog en verkstad där personer kan låna och hyra verktyg för en dag eller några timmar som en slags lösning för många att slippa köpa, något som redan är väl integrerat i en liten by som Fyrås och något som lokalinvånarna ser som självklart. Där respondenten från Svenstavik tyckte att det viktigaste medskicket var en gångbro och säkerhet längs med hårt trafikerade vägar tog respondenten i Östersund upp ett kreativitetshus likt ett gym. Där medlemmarna kan slöjda och pyssla på olika sätt. Det var också något som respondenten i Funäsdalen såg som självklart och något som bara görs, binda kransar, spela dragspel, måla tavlor, ta hand om djur och bevara äldre kultur. En hållbar och levande landsbygd är något som alla platserna har gemensamt där det förvisso resoneras på olika sätt och respondenten från Fyrås förklarade det väldigt bra. Han vill inte leva i ett levande museum där tiden står still och allt bara handla om bevarande utan det ska märkas att det lever och bor folk där, att det utvecklas och är bra. Det är väldigt intressant att se de olika skillnaderna på vad som är olika viktigt på de olika platserna för både respondenterna och där fokus lagts mer i översiktsplanerna med.

Att ta del av hur respondenten i Fyrås beskriver samanhållningen och lösningsorienteringen i en liten by där tilliten till de offentliga främst ligger på bevarandet av kulturmiljöer snarare än utvecklingen. Få berättat om hållbarhetsinitiativen i Funäsdalen och att loppmarknader, samåkning men även marknader är något som uppskattas och aktivt utförs där. Något som vi i mer urbana miljöer kan lära oss av och anamma mer än vi gör idag. Kollektivtrafiken och dess vikt för en tätort som Svenstavik och vilka möjligheter som tros komma med det om tågtrafiken börjar gå mer frekvent året om. Möjligheterna som pandemin öppnat upp för där världen och våra samhällen blivit mer medvetna om att digital infrastruktur möter upp den fysiska på ett helt nytt sätt. En möjlighet att arbeta på företag i städerna men att endast fysiskt behöva pendla dit ibland och istället arbeta hemifrån sin gård i Fyrås exempelvis. En fundering är att bevarande och vård av byggnader oftast nämns främst på landsbygden i deras kulturmiljöer, men även byggnaderna i städerna bör ha detta tänk runt sig. Gestaltad livsmiljö på landsbygden är ju något som starkt kopplas till främst kulturmiljö och kulturhistoria. Här funderar jag på om perspektiven blir bortglömda när det handlar om nya turismboende i Funäsdalen, vindkraftparker i Fyrås, nya lampor och tog i Östersund och Svenstavik. Det mjuka och bevarade möter det platta, kall, hårda och nyare. Vad gör det då med känslan på plasten i stort, hur påverkar det attraktionskraften och vad tycker lokalbefolkningen.

ArkDes (2020) beskriver invånarinflytandet som väldigt viktigt och något som behöver arbetas mer med. Det är något som märks väl bland respondenterna som saknas, att de inte känner sig hörda eller riktigt vet hur de ska gå till väga för att påverka sin närmiljö. Där Fyrås är den plast som sticker ut mest för att utvecklingen sker när byns befolkning vill ha den, då de gör mycket på egna initiativ. Men att bli lyssnad på, att få sin åsikt hörd är något som respondenterna verkligen uppskattade och tyckte var kul.

Källförteckning

ArkDes. (2020). *ThinkTank, med människan i fokus*. https://arkdes.se/wp-content/uploads/2020/09/arkdes_tinktank_rapport2020-09-02_issu.pdf

Bergs kommun. (2012) Fördjupad översiktsplan för Svenstavik. <https://www.berg.se/download/18.2a948e2414c4aa4dd9a2cee3/1428567414805/F%C3%96P-Svenstavik.pdf>

Boverket. (2020). *Regionernas roll i gestaltad livsmiljö*. (Boverket rapport 2020:11). <https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2020/regionernas-roll-i-gestaltad-livsmiljo/>

Gaaltje.(2020). *SamRus, hur ska vi utvecklas utan att förstöra*. Region Jämtland Härjedalen. <https://regionjh.se/download/18.44cb8c4917214ea93673465/1589767661018/SamRus%20rapport%202020.pdf>

Härjedalens kommun. (2020). *Översiktsplan*. [Översiktsplan.pdf \(herjedalen.se\)](https://www.herjedalen.se/oversiktsplan)

Kulturdepartementet. (2018). *Politik för gestaltad livsmiljö*. (Ku18:05) Regeringskansliet. <file:///C:/Users/Anna%20Thuresson/Downloads/politik-for-gestaltad-livsmiljo.pdf>

Länsstyrelsen Jämtland. (2019). *Fossilbränslefritt 2030 Jämtlands län*. (2019:32). [https://www.lansstyrelsen.se/download/18.11a2cbf716d6c8f9f7412f95/1571318874527/Fossilbr%C3%A4nslefritt%202030%20J%C3%A4mtlands%20l%C3%A4n%20\(Energi-%20och%20klimatstrategi\).pdf](https://www.lansstyrelsen.se/download/18.11a2cbf716d6c8f9f7412f95/1571318874527/Fossilbr%C3%A4nslefritt%202030%20J%C3%A4mtlands%20l%C3%A4n%20(Energi-%20och%20klimatstrategi).pdf)

Region Jämtland Härjedalen. (2020a). *Remissutgåva regionala utvecklingsstrategin*. <https://regionjh.se/regionalutveckling/regionalutvecklingsstrategi/remissjamtlandslan2050.4.6e9a4ea7171845f1b5742cc0.html>

Region Jämtland Härjedalen. (2020b). *KRUS – kulturens RUS projekt*. <https://regionjh.se/download/18.de9af55171844b12711d4cf/1588055377408/KRUS%20rapport%202020-03-25.pdf>

Strömsunds kommun. (2014). *Översiktsplan*. [Översiktsplan 2014 webb.pdf \(stromsund.se\)](https://www.stromsund.se/oversiktsplan)

UNICEF. (2019). *Barnkonventionen*. <https://www.unicef.se/barnkonventionen/las-texten>

Östersunds kommun. (2014). *Östersund 2040 Översiktsplan*. <https://www.ostersund.se/download/18.7ea73fc815271422765e8b97/1597991202579/%C3%96versiktsplan%20%C3%96stersund%202040.pdf>

Bilaga 1

Intervjuguide

Intervjufrågor: Fokus på personliga erfarenheter.

1. Hur länge har du bott i Östersund, Fyrås, Funäsdalen, Svenstavik? Vad är din relation till plasten?
2. Vilka offentliga och gemensamma miljöer rör du dig i, i din vardag? Vad tycker du om dem? Varför?
3. Vilka miljöer uppskattar du? Vilka uppskattar du inte? Varför?
4. Finns det miljöer som du saknar och önskar att det fanns? Vilka, varför?
5. Utöver din hemmiljö finns här andra plaster som du ofta rör dig i? Hur tar du dig dit? Varför?
6. Känner du dig delaktig i utformningen av din närmiljö? Hur? Varför/varför inte?
7. På vilket sätt tycker du att du tar del av platsens kultur? Hur, var?
8. Deltar/utöver du någon kulturverksamhet själv? Vilken/vilka, var, hur, varför/varför inte?
9. Var tycker du att kultur, estetik och design syns mest i ditt närområde? Hur? Varför?
10. Om du får göra ett medskick kring vad du tycker är viktigast kring utformningen av din närmiljö framåt, vad skulle det då vara? Varför? Hur tror du det kan göras?

Fördjupningsfrågor mer kopplade till RUS-områden: Förklara att dem bara behöver svara på frågorna om dem tycker sig märka eller delta i dessa saker och förklara även lite mer ingående vad det är arbetet handlar om.

1. Använder du dig av eller deltar du i något som du skulle anse vara delningsekonomi? Exempel, samåker med andra, handlar hellre saker second hand, hyr utrustning osv? Om du gör det/inte gör det, varför?
2. Vad ser du för möjligheter framåt till att det skulle bli mer cirkulär ekonomi där du bor? Hur?
3. Tycker du att du själv märker av den samiska kulturen där du bor? På vilket sätt i så fall? Om inte, hur kommer det sig tror du?
4. Vad ser du för möjligheter till att framhäva den samiska kulturen i ditt närområde i framtiden? Hur? Varför?